

особливості.

У навчанні читання та письма методи і прийоми розглядаються як взаємопов'язані способи навчання, що разом складають систему. Тобто для практики навчання грамоти дітей з інтелектуальними порушеннями важливим є не стільки розмежування методів і прийомів, скільки підпорядкування їх результату у вигляді дидактичних завдань. Певні цілі навчальної діяльності вибудовують ієрархію відповідних їм методів і прийомів, дій, як основних, так і допоміжних. Отже, формування навички читання та письма передбачає розумне поєднання чинних традиційних та інноваційних методів і прийомів навчання.

Комплексне, використання різних технологій, поєднання традиційних та інноваційних принципів навчання, використання методичних прийомів, які не суперечать основним методикам, інтеграція змісту освіти, що лежить в основі аудіо-візуально-кінестетичного методу навчання дозволить створити оптимальні умови для оволодіння грамотою.

Список літературних джерел:

1. Антосюк О., Ведмідь О., Дишлюк Т., Онофрійчук Н. Використання елементів М. Монтесорі у роботі з розумово відсталими дітьми / О. Антосюк, О. Ведмідь, Т. Дишлюк, Н. Онофрійчук // Навч.- метод. посібник. Біла Церква, 2011.
2. Андреева В.М. Такі різні діти! Що з ними робити // Початкове навчання і виховання. – 2009. – № 4. (Вкладка) – С.32-1– 32-16.
3. Блеч Г.О. Особливості навчання грамоти дітей з інтелектуальними порушеннями / Г.О. Блеч // Теорія і практика спеціальної педагогіки та психології: збірник наукових праць. Вип. 10. – К., 2018. – С. 10-15.
4. Пометун О. Інтерактивні методики та системи навчання. К., 2007. 112 с.

Бобренко Інна,
науковий співробітник
відділу освіти осіб з інтелектуальними порушеннями
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
УЧНІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**
У межах реалізації Концепції «Нова українська школа» та Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року

одним із першочергових завдань, які поставлені перед закладами освіти є здоров'язбереження учнів [3, 6]. І сучасні тенденції удосконалення змісту освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема, з порушеннями інтелектуального розвитку, вимагають якісних змін змісту навчання.

Фізичний стан і рухові можливості дитини з порушеннями інтелектуального розвитку впливають на її здібності у навчанні, визначають дієздатність у ігровій і практичній діяльності, резерви організму щодо компенсації відхилень психофізичного та психоемоційного розвитку та у її подальшій соціальній адаптації [4, 7, 8, 9].

Ефективність вирішення оздоровчих, освітніх, розвиваючих, корекційних і виховних завдань адаптивної фізичної культури учнів початкової ланки освіти з порушеннями інтелектуального розвитку великою мірою залежить від дотримання критеріїв вибору фізичних вправ, що застосовуються при проведенні всіх форм занять з фізичного виховання. При цьому потрібно враховувати: вікові особливості учня; індивідуальні особливості психофізичного та психоемоційного розвитку дитини; рівень фізичної підготованості учня; міжпредметний зв'язок, як ланку підвищення ефективності освітнього процесу.

При проведенні занять з фізичної культури необхідним є спостереження та постійний лікарсько-педагогічний контроль стану кожного учня, індивідуальний підхід до розробки завдань і методики тренувального процесу [1, 7, 8, 10].

Потрібно відзначити особливу важливість індивідуального і диференційованого підходу у зв'язку з тим, що учні, що належать за станом здоров'я до підготовчої групи, виконують програму основної, за виключенням індивідуально протипоказаних вправ. Учні, які належать за станом здоров'я до спеціальної медичної групи, займаються за спеціальною навчальною програмою.

В адаптивному фізичному вихованні молодших школярів важливим є якісне забезпечення контролю. Мета проведення контролю дій учнів –

виявлення адекватності педагогічно спрямованих дій та їхніх ефектів запланованим результатам і, при виникненні невідповідності, прийняття необхідних рішень з корекції дій управління. Це забезпечує можливість своєчасного внесення змін у проведення корекційно-розвивальних заходів.

Види контролю у фізичному вихованні учнів початкової ланки освіти: педагогічний; лікарський; самоконтроль (для молодших школярів з інтелектуальними порушеннями не характерний).

Педагогічний контроль – це контроль з боку педагога, інструктора з фізкультури. Дані педагогічного контролю занять з фізичного виховання підлягають документальному обліку (заповнення журналів, щоденників, облікових бланків з графіком динаміки показників).

Види педагогічного контролю: попередній; оперативний; поточний.

Попередній контроль проводять з метою виявлення початкового рівня психофізичних можливостей учня, особливостей індивідуального фізичного розвитку та зони його найближчого розвитку. Проводиться сумісно з лікарським контролем розвитку дитини.

Оперативний контроль визначає оцінку реакцій організму на фізичне навантаження під час занять з фізичної культури та після них, техніку виконання вправ, можливості зміни завдань тощо. Також використовується з метою визначення інтенсивності навантаження на занятті та адекватності фізичних навантажень функціональним можливостям дітей.

Поточний контроль проводять з метою оцінювання ефективності проведення заняття з фізичного виховання, серії занять, окремої оздоровчої програми тощо. Наприклад, оцінювання фізичної підготовленості учня в кінці чверті.

Розглянемо особливості забезпечення одного з складових компонентів корекційно-розвивального впливу засобів фізичного виховання при роботі з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку – величини фізичного (тренувального) навантаження.

Фізичне навантаження – ступінь інтенсивності та тривалість м'язової

роботи. Супроводжується підвищеним (відносно стану спокою) рівнем функціонування організму дитини. Визначається величиною енергетичних витрат організму дитини, потужності здійсненої роботи.

Фізичне навантаження (за величиною): мале, середнє, значне, велике.

Фізичне навантаження (за характером): а) загальне, локальне, регіональне; б) статичне, динамічне, вибухове; в) тренувальне, змагальне; г) специфічне, неспецифічне.

Фізичні навантаження також розрізняють за спрямованістю та за координаційною складністю.

Припустимий рівень фізичного навантаження [1]: незначне почервоніння шкіри обличчя; незначна пітливість; дихання ритмічне, дещо прискорене; психоемоційні реакції адекватні (звичайні для конкретної дитини); рухи чіткі, цілеспрямовані.

Регуляція рівня фізичного навантаження дитини здійснюється: 1) тривалістю виконання кожної вправи чи її елементу; 2) швидкістю виконання; 3) амплітудою виконання; 4) кількістю вправ і їх повторень; 5) зміною умов виконання рухових дій (використання в.п., що полегшують чи ускладнюють рух; застосування самоопору, опору партнера); 6) застосуванням підготовчих і підвідних вправ; 7) зміною рівня координаційної складності вправи; 8) зміною тривалості відпочинку між вправами чи їх серіями та його характеру (застосування дихальних вправ, вправ на розслаблення та вправ незначного рівня інтенсивності з включенням інших груп м'язів); 9) зміною ваги предметів (приладів), що використовуються.

Дозування фізичних навантажень забезпечує відповідну реакцію організму дитини на виконану роботу, що дає можливість реалізувати поставлені корекційно-розвивальні завдання. Надмірне навантаження шкодить здоров'ю учня, а недостатнє – не має тренувального впливу.

При проведенні роботи дуже велике значення має індивідуальний підхід до дозування фізичних навантажень при роботі з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку [7]. Для контролю рівня навантаження

використовують визначення частоти серцевих скорочень (ЧСС) і спостереження (педагогічне та лікарсько-педагогічне). Рівень фізичного навантаження залежить від сумарної кількості виконаної роботи на занятті, від рівню її інтенсивності. Відповідність рівня фізичного навантаження енергетичним можливостям організму дитини – один з принципів вибору величини тренувального впливу.

При плануванні навчально-виховної роботи потрібно забезпечити регуляцію рівня фізичного навантаження школярів відповідно їх індивідуальним можливостям. З цією метою застосовується диференційований підхід, варіація використання об'єму та інтенсивності навантажень в залежності від особливостей вікового розвитку рухових якостей, рівня фізичної підготованості школярів, їх статі. Система диференційованого підходу передбачає розподіл дітей при проведенні занять на відповідні підгрупи за рівнем функціонального розвитку, що дозволяє індивідуалізовано надавати фізичне навантаження на заняттях з фізичного виховання, сприяючи розвитку та тренуванню органів і систем дитячого організму.

Необхідним є постійний педагогічний контроль фізичних навантажень та лікарсько-педагогічний контроль за станом здоров'я учнів у процесі проведення занять [7, 8, 10]. При цьому, потрібно враховувати особливості розвитку волі та комунікативних навичок дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями; зважати на зовнішні ознаки втоми (прискорення дихання; зниження швидкості реакції, темпу та швидкості руху, інтенсивності м'язових зусиль, погіршення координації тощо).

При перших ознаках втоми доцільно дати дитині можливість відпочити, для чого застосовуються дихальні вправи, вправи на розслаблення; після чого робота продовжується спочатку в низькому темпі, згодом – посилення рівня інтенсивності (під індивідуальним контролем). Розробка індивідуальної програми тренування і постійний контроль стану кожного учня сприяють підвищенню оздоровчого впливу заняття.

Заняття з фізичного виховання, цікаві для дітей, викликають у них

позитивні емоції і меншу втому. Одним з дієвих шляхів, що сприяють підвищенню мотивації рухової діяльності школярів є створення таких умов, які дозволять дітям отримувати задоволення в результаті здійснення ними дії.

Реалізація завдань програми з адаптивної фізичної культури молодших школярів із порушеннями інтелектуального розвитку залежить від відповідності комплексу використаних засобів адаптивного фізичного виховання та дотримання гігієнічних принципів при організації навчального процесу індивідуальним особливостям психофізичного розвитку дітей, у зв'язку з тим, що кожен з них має свою динаміку та потенційні можливості розвитку.

Список літературних джерел:

1. Вільчковський Е.С., Козленко М.П., Цвек С.Ф. Система фізичного виховання молодших школярів. К. : ІЗМН, 1998. 232 с.

2. Засенко В.В., Прохоренко Л.І. До проблеми реформування галузі освіти дітей з особливими потребами. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2020. Вип. 16. С. 143-159.

3. Концепція Нової української школи Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola>

4. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів з порушеннями інтелектуального розвитку / навч.-метод. посіб. / Чеботарьова О.В., Трикоз С.В., Блеч Г.О., Гладченко І.В., Бобренко І.В., Королько Н.І., Дмитрієва І.В., Остапенко Л.І., Тарновська Л.І., Гломозда І.В., Чухліб О.А., Стрілець Л.В.– К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 90 с.

5. Кульбіда С.В. Освіта ХХІ століття. *Дефектологія*. № 2. 2006. С.54-56.

6. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2021-2022 навчальному році» від 30.08.2021 року № 1/9-436. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-navchannya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20212022-navchalnomu-roci>

7. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями / навчально-методичний посібник / О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Бобренко, І.В. Гладченко, О.І. Мякушко, С.В. Трикоз, І.В. Сухіна, Н.А. Ярмола. За ред.: О.В. Чеботарьової, І.В. Сухіної. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. 450 с.

8. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту: у 2 т. [Т.Ю. Круцевич, Н.Є. Пангелова, О.Д. Кривчикова та ін.: за ред. Т.Ю. Круцевич]. [2-ге вид. переробл. та доп.]. К.: Київський національний університет фізичного виховання і спорту України, вид-во «Олімпійська література», 2017. Т. 2 Методика фізичного виховання

різних груп населення. 448 с.

9. Трикоз С.В., Блеч Г.О. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.

10. Шиян Б.М., Вацеба О.М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2008. 276 с.

Бродецька Анна,
психолог спеціальної школи-інтернату №26,
аспірантка Інституту спеціальної педагогіки та психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

РОБОТА ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ (ГРУПІ): АЛГОРИТМ ПЕРШОГО ЕТАПУ

Постановка проблеми. Перед практичними психологами в інклюзивних класах (групах), особливо, якщо вони не мали попереднього досвіду роботи з дітьми з особливими освітніми потребами і вперше стикаються з ними, гостро постає питання щодо алгоритму роботи з цими дітьми і особливо – з чого почати.

З метою підвищити компетентність практичних психологів, спрямувати та підвищити ефективність їхньої роботи в інклюзивному класі (групі), опишемо алгоритм першого етапу діагностики, який включає *першу зустріч з дитиною та її сім'єю, діагностику і складання індивідуальної картки розвитку*, а також визначення щодо подальшої командної роботи.

Аналіз наукових досліджень. В психологічній роботі досить ґрунтовно описані різні аспекти роботи шкільного психолога (Дубровина, 1991; Марінушкіна, 2007), Разом з тим, специфіка роботи шкільного психолога в загальних освітніх закладах з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку дітьми в інклюзивних класах (групах) досі не знайшла ґрунтового описання.

Актуальність питання, пов'язана з розвитком інклюзивної освіти в Україні, обумовила **мету статті:** визначити чіткий алгоритм роботи практичного психолога з дітьми з інтелектуальними порушеннями на першому етапі діагностики і початку командної роботи.